

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดสิงห์สุธาวาร (วัดหลวงพ่อ
วัดน้อย) ภายใต้กรอบพุทธธรรม ตำบลบ้านแปง อำเภอบางไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

PUBLIC PARTICIPATION IN THE MANAGEMENT OF SINGHSUTHAWAT TEMPLE
(WAT LUANG PHO NOI) UNDER A BUDDHIST ETHICAL FRAMEWORK,
BAN PANG SUBDISTRICT, BANG SAI DISTRICT,
PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

สุภัชชา ทับโตดี¹, ไททัศน์ มาลา²
Suphatcha Thaptodee¹, Titus Mala²

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี, ประเทศไทย¹⁻²
Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Pathum Thani Province,
Thailand¹⁻²

Corresponding Author E-mail: Suphatcha.thap@vru.ac.th

Received 13 January 2026; Revised 2 February 2026; Accepted 19 March 2026

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดสิ่งสุธาอาร
(วัดหลวงพ่อดน้อย) ภายใต้กรอบพุทธธรรม ตำบลบ้านแปง
อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สุภัชชา ทับโตดี, ไททัศน์ มาลา

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดสิ่งสุธาอาร (วัดหลวงพ่อดน้อย) ตำบลบ้านแปง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมถึงแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้กรอบพุทธธรรม โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 และอภิธานิยธรรม 7 เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ การวิจัยเป็นแบบเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนในพื้นที่ จำนวน 249 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดในด้านการรับผลประโยชน์ ขณะที่ด้านการตัดสินใจและการตรวจสอบประเมินผลมีระดับการมีส่วนร่วมที่น้อยที่สุด นอกจากนี้ ระดับการศึกษาและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการวัดยังขาดกลไกที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมเชิงโครงสร้างของประชาชน เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบพุทธธรรม พบว่าการส่งเสริมการมีส่วนร่วมควรยึดหลักเมตตา กรุณา การเอื้อเฟื้อเกื้อกูล และการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทร่วมในการตัดสินใจและตรวจสอบ ซึ่งจะส่งเสริมสร้างความไว้วางใจ ความสามัคคี และทำให้วัดสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางจิตใจและสังคมของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการวัด; การมีส่วนร่วมของชุมชน; พุทธธรรมสังคหวัตถุ 4; พรหมวิหาร 4;

อภิธานิยธรรม 7

PUBLIC PARTICIPATION IN THE MANAGEMENT OF SINGHSUTHAWAT TEMPLE
(WAT LUANG PHO NOI) UNDER A BUDDHIST ETHICAL FRAMEWORK,
BAN PANG SUBDISTRICT, BANG SAI DISTRICT,
PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

Suphatcha Thaptodee, Titus Mala

Abstract

This research article aims to examine the level and forms of public participation in the management of Wat Sing Suthawat (Wat Luang Pho Wat Noi), located in Ban Paeng Subdistrict, Bang Sai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, as well as to propose guidelines for enhancing public participation under a Buddhist ethical framework. The analytical framework is based on the principles of the Four Bases of Social Solidarity (Saṅgahavatthu 4), the Four Divine Abodes (Brahmavihāra 4), and the Seven Conditions of Non-decline (Aparihāniyadhamma 7). This study employed a survey research design. The sample consisted of 249 local residents. Data were analyzed using descriptive statistics and one-way analysis of variance (ANOVA).

The findings revealed that the overall level of public participation in temple management was at a low level. Public participation was highest in terms of benefit sharing, while participation in decision-making and monitoring and evaluation was at the lowest level. In addition, differences in educational attainment and average monthly income had a statistically significant effect on the level of public participation. The results indicate that temple management lacks structural mechanisms that effectively facilitate public participation. When considered within the Buddhist ethical framework, the promotion of public participation should emphasize the principles of loving-kindness (*mettā*), compassion (*karuṇā*), mutual support, and the provision of opportunities for community members to engage in decision-making and monitoring processes. Such an approach would help foster trust, social harmony, and enable the temple to function sustainably as both a spiritual and social center of the community.

Keywords: Temple Administration; Community Participation Buddhist Principles;
Sangahavatthu; Brahmavihara; Aparihaniyadhamma

บทนำ

ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางในการหล่อหลอมวิถีชีวิต วัฒนธรรม และค่านิยมของสังคมมาอย่างยาวนาน วัด จึงเป็นสถาบันหลักที่มีบทบาทสำคัญทั้งด้านศาสนา การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และการเป็นศูนย์กลางของชุมชน ปัจจุบันประเทศไทยมีวัดกว่า 43,000 แห่งทั่วประเทศ (ข้อมูลวัดและพระทั่วประเทศ, 2566) โดยวัดมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 มีเจ้าอาวาสทำหน้าที่เป็นผู้แทนทางกฎหมายและผู้บริหารจัดการวัด ซึ่งการบริหารวัดจำเป็นต้องอาศัยระบบบริหารที่มีประสิทธิภาพ เช่น หลักการ POSTCORB เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง

นอกจากระบบการบริหารแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนใน ท้องถิ่นถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่วัด การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินการ และติดตามประเมินผล จะช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมและความไว้วางใจระหว่างวัดกับชุมชน (กฤติกา ชนะกุล และนฤมล เจริญใจ, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะ หลักสังคหวัตถุ 4 ที่เน้นการเอื้อเพื่อเกื้อกูล และหลักพรหมวิหาร 4 ที่มุ่งเน้นเมตตา กรุณา ความเสมอภาคในการอยู่ร่วมกันและ อปริหานิยธรรม 7 ที่เน้นการประชุมปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอ การรับฟังความคิดเห็นของหมู่คณะ และการเคารพมติร่วมกัน อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของความมั่นคงและความไม่เสื่อมขององค์กร อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ชุมชนวัดสิงห์สุทธาวาส (วัดหลวงพ่อด้านน้อย) ตำบลบ้านแปง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะกระบวนการคัดเลือก คณะกรรมการวัดและการรับรู้ข้อมูลด้านงบประมาณ ซึ่งอาจส่งผลให้ประชาชนภายนอกขาดความเข้าใจและ เกิดข้อสงสัยต่อการบริหารจัดการวัด

ดังนั้นจากที่มาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดสิงห์สุทธาวาสใน ด้านต่าง ๆ อาทิ งานบุคคล งานธุรการ งานการเงินบัญชี และงานด้านอาคารสถานที่ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชนอย่างยั่งยืน และคงไว้ซึ่งคุณค่าของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดสิงห์สุทธาวาส (วัดหลวงพ่อด้านน้อย) ตำบลบ้านแปง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดสิงห์สุทธาวาส (วัดหลวงพ่อด้านน้อย) ตำบลบ้านแปง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัดสิงห์สุทธาวาส (วัดหลวงพ่อด้านน้อย) ตำบลบ้านแปง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้เลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่จะมุ่งค้นหาและพัฒนาข้อมูลมาวัดความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ที่สามารถวัดลักษณะและพฤติกรรมเป็นตัวเลขได้ด้วยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากรตลอดจนแจกแบบสอบถาม ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วน ตำบลบ้านแปง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากเป็นประชากรในพื้นที่บริเวณวัดสิงห์สุทธาวาส (วัดหลวงพ่อดน้อย) จึงเหมาะสมในการศึกษาเพื่อสะท้อนพฤติกรรมและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประชาชน ตำบลบ้านแปง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 665 คน โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการคำนวณประชากรกลุ่มตัวอย่างแบบทราบจำนวนประชากรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) เพื่อกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมดโดยมีค่าความคาดเคลื่อนอยู่ที่ระดับ 5 % ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 249 คน และวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Probability Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบแบบสอบถาม จำนวน 3 คน โดยแบบสอบถามดังกล่าวประกอบด้วยคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Questions) และ คำถามแบบปลายปิด (Close-Ended Questions) โดยแบ่งโครงสร้างคำถาม ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป เป็นลักษณะคำถามชนิดเลือกตอบ (Check list) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาในการอาศัย

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของประชาชน ลักษณะของแบบสอบถามชนิดจัดอันดับคุณภาพ 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลคำถามปลายเปิดของข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามจำนวน 249 ชุด โดยการใช้แบบสอบถาม Google Form ให้กับประชาชน ตำบลบ้านแปง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ผู้วิจัยเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง เมื่อได้รับคำตอบจากแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยจะดำเนินการตรวจสอบความถูกต้อง และนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม โดยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ในเชิงสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์มาประมวลผลและจัดทำตารางการวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อนำเสนอข้อมูลและสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การทดสอบสมมติฐานการวิจัยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way - ANOVA) เพื่อการทดสอบสมมติฐานและวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดสิ่งสุทธาวาร (วัดหลวงพ่อดน้อย) ตำบลบ้านแปง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ สรุปดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดสิ่งสุทธาวาร (วัดหลวงพ่อดน้อย) ตำบลบ้านแปง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง รองลงมาคือเพศชาย และกลุ่ม LGBTQ+ ตามลำดับ กลุ่มอายุที่มีสัดส่วนมากที่สุดคือช่วงอายุ 21–30 ปี รองลงมาคือช่วงอายุ 31–40 ปี ขณะที่กลุ่มอายุต่ำกว่า 20 ปี และกลุ่มอายุ 41 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนลดหลั่นกันลงมา สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงานและวัยต้นของการมีบทบาททางสังคม

ในด้านระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา/ปวช. หรือเทียบเท่า รองลงมาคือระดับปริญญาตรี และระดับอนุปริญญา/ปวส. ขณะที่ระดับประถมศึกษาและระดับสูงกว่าปริญญาตรีมีสัดส่วนน้อยกว่า สะท้อนถึงโครงสร้างทางการศึกษาของประชาชนในพื้นที่ซึ่งมีความหลากหลาย แต่ยังคงกระจุกตัวอยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานถึงระดับอุดมศึกษาตอนต้น

สำหรับด้านอาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปหรือค้าขาย รองลงมาคือเกษตรกร ธุรกิจส่วนตัว และกลุ่มที่รับราชการหรือเป็นบุคลากรของรัฐ ขณะเดียวกันยังมีกลุ่มประชาชนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพอยู่ในสัดส่วนหนึ่ง ซึ่งสะท้อนลักษณะเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาแรงงานและอาชีพอิสระเป็นหลัก

ด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงรายได้ระดับต่ำถึงปานกลาง โดยมีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 10,001–20,000 บาทเป็นสัดส่วนมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท และกลุ่มรายได้ปานกลาง ขณะที่กลุ่มที่มีรายได้สูงกว่า 40,000 บาทต่อเดือนมีเพียงส่วนน้อยมาก สะท้อนถึงระดับรายได้ของประชาชนในพื้นที่ซึ่งยังอยู่ในระดับจำกัด

เมื่อพิจารณาระยะเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลานานมากกว่า 21 ปี รองลงมาคือกลุ่มที่อยู่อาศัยระหว่าง 11–20 ปี ขณะที่ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่เกิน 10 ปีมีสัดส่วนน้อย แสดงให้เห็นถึงลักษณะของชุมชนที่มีความผูกพันและความต่อเนื่องของประชากรในพื้นที่ ซึ่งมีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดและกิจกรรมของชุมชน

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดวัดสิ่งสุทธาวาร (วัดหลวงพ่อดน้อย) ตำบลบ้านแปง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($M = 2.03$, $SD = .61$) เมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ใน ระดับปานกลาง ($M = 2.63$, $SD = .94$) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($M = 2.22$, $SD = .69$) ถัดมา ด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผล มี

ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($M = 1.96, SD = .62$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย ($M = 2.23, SD = .62$) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดสิ่งทึสุธาวาร(วัดหลวงพ่อดน้อย) ตำบลบ้านแปง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ตำบลบ้านแปง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาในการพักอาศัย พบว่าปัจจัยด้านระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดวัดสิ่งทึสุธาวาร (วัดหลวงพ่อดน้อย) แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษามีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะในด้านการตัดสินใจและด้านการดำเนินการ ขณะที่ด้านการรับผลประโยชน์และด้านการตรวจสอบและประเมินผลไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ กลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีระดับการมีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มอื่นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการตัดสินใจและการดำเนินการ ในขณะที่กลุ่มที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา/ปวช. หรือเทียบเท่ามีระดับการมีส่วนร่วมต่ำกว่า สะท้อนให้เห็นว่าระดับการศึกษาที่สูงขึ้นส่งผลต่อความสามารถในการมีส่วนร่วมเชิงนโยบายและการปฏิบัติในการบริหารจัดการวัด

ปัจจัยด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ผลการวิจัยพบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะในด้านการตรวจสอบและประเมินผล ขณะที่ด้านการตัดสินใจ การดำเนินการ และการรับผลประโยชน์ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่ากลุ่มที่มีรายได้ค่อนข้างสูงมีแนวโน้มในการมีส่วนร่วมด้านการตรวจสอบและประเมินผลมากกว่ากลุ่มรายได้อื่น ขณะที่กลุ่มรายได้ระดับต่ำถึงปานกลางมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน สะท้อนให้เห็นว่าความมั่นคงทางเศรษฐกิจอาจเอื้อต่อบทบาทในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของวัด

ปัจจัยด้านระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้านและในภาพรวม โดยกลุ่มที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลานานมากกว่า 21 ปี มีระดับการมีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มอื่นในทุกมิติ ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการตรวจสอบและประเมินผล ขณะที่กลุ่มที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลาสั้นกว่ามีระดับการมีส่วนร่วมต่ำกว่าอย่างชัดเจน ผลการวิจัยนี้สะท้อนถึงความผูกพัน ความไว้วางใจ และความเข้าใจในบริบทของชุมชนที่เพิ่มขึ้นตามระยะเวลาการอยู่อาศัย ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัด

ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ และอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านเพศ อายุ และอาชีพที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดสิ่งทึสุธาวาร (วัดหลวงพ่อดน้อย) อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยในประเด็นดังกล่าว และไม่มีควมจำเป็นต้องวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่เพิ่มเติม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัดสิ่งสุทธาวาร (วัดหลวงพ่อดน้อย) ตำบลบ้านแปง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดสิ่งสุทธาวารอยู่ในระดับน้อย โดยเฉพาะในด้านการวางแผน การตัดสินใจ และการตรวจสอบประเมินผล ขณะที่ด้านการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังคงมีบทบาทจำกัดในระดับโครงสร้างหรือเชิงนโยบายของวัด ดังนั้น ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการตัดสินใจ การดำเนินการ และการรับผลประโยชน์ วัดสิ่งสุทธาวาร (วัดหลวงพ่อดน้อย) ควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการบริหารจัดการวัดอย่างเป็นระบบ โดยจัดให้มีเวทีประชาคมหรือการประชุมรับฟังความคิดเห็นของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เสนอแนวคิด แสดงความคิดเห็น และร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมของวัดในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชุมชน การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยลดช่องว่างระหว่างวัดกับประชาชน และส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในระดับการตัดสินใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลัก สังคหวัตถุ 4 โดยเฉพาะ ปิยวาจา และ สมานัตตตา ซึ่งเน้นการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์และการปฏิบัติต่อกันด้วยความเสมอภาค อันจะช่วยให้ประชาชนรู้สึกว่ามีคุณค่าและมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการวัด นอกจากนี้ วัดควรจัดกิจกรรมอบรมหรือให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของประชาชนในการบริหารจัดการวัด การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ และการใช้ทรัพยากรของวัดให้เกิดประโยชน์ร่วมแก่ชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมืออย่างต่อเนื่องระหว่างวัดและชุมชนในระยะยาว

2) การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการตรวจสอบและประเมินผลอย่างโปร่งใส วัดควรพัฒนากลไกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานของวัดอย่างเหมาะสม เช่น การเปิดเผยข้อมูลด้านการบริหารจัดการ รายรับรายจ่าย แผนงาน และผลการดำเนินกิจกรรม ผ่านช่องทางที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย ทั้งในรูปแบบป้ายประชาสัมพันธ์ การประชุมชุมชน หรือสื่อออนไลน์ การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยสร้างความโปร่งใส ความเชื่อมั่น และลดข้อสงสัยที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการบริหารจัดการวัด ซึ่งแนวทางนี้สอดคล้องกับหลัก อปริหานิยธรรม 7 ที่เน้นการประชุมปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอ การรับฟังความคิดเห็นของหมู่คณะ และการเคารพมติร่วมกัน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของความไม่เสื่อมขององค์กรทางศาสนาและชุมชน นอกจากนี้ การที่ผู้นำสงฆ์และคณะกรรมการวัดแสดงออกถึง พรหมวิหาร 4 โดยเฉพาะ เมตตา และ อุเบกขา ในการบริหารจัดการ จะช่วยให้การตรวจสอบและประเมินผลเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจังและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดสิ่งสุทธาวาส ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยประชาชนมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์และด้านการดำเนินการมากกว่าด้านการตัดสินใจและด้านการตรวจสอบและประเมินผล สะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงอยู่ในลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมทั่วไป มากกว่าการมีบทบาทในเชิงนโยบายและการกำกับติดตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ(พระครูวิศิษฐ์ สรการ และจักรพันธ์ ส่องแสง, 2563) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมด้านการวางแผนและการประเมินผลมีระดับต่ำกว่าด้านการดำเนินการ เมื่อพิจารณาผลการวิจัยผ่านกรอบ สังคหวัตถุ 4 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมที่จำกัดในด้านการตัดสินใจสะท้อนถึงการขาด สมานัตตตา และ ปิยวาจา ในกระบวนการสื่อสารระหว่างวัดกับประชาชน กล่าวคือ ประชาชนอาจยังไม่รู้สึกถึงความเสมอภาคในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2550) ที่ชี้ว่าการขาดการสื่อสารอย่างเกื้อกูลและเป็นธรรม เป็นอุปสรรคต่อความสามัคคีของหมู่คณะ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้แตกต่างจากงานของ(รัฐกร จงรักษ์ และบุญเหลือ บุษปามาลา, 2568) ที่พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมด้านการประเมินผลในระดับสูง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบทพื้นที่ รูปแบบการบริหารจัดการวัด และระดับการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมของแต่ละวัดที่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดสิ่งสุทธาวาส จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในพื้นที่ ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัด ขณะที่เพศ อายุ และอาชีพไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ(พระเฉลิมวุฒิ จิตตสวโร, 2561) ที่พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาและรายได้สูงกว่ามีแนวโน้มเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากกว่า เนื่องจากมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่และสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้มากกว่า เมื่อพิจารณาในเชิงพุทธจริยธรรม พบว่าหลัก พรหมวิหาร 4 โดยเฉพาะ เมตตา และ กรุณา มีความสำคัญต่อการลดช่องว่างระหว่างกลุ่มประชาชนที่มีความแตกต่างทางสังคม หากวัดและผู้นำสงฆ์สามารถแสดงออกถึงความเอื้ออาทร และเปิดพื้นที่ให้ประชาชนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม ย่อมเอื้อต่อการขยายการมีส่วนร่วมของประชาชนในวงกว้างมากขึ้น

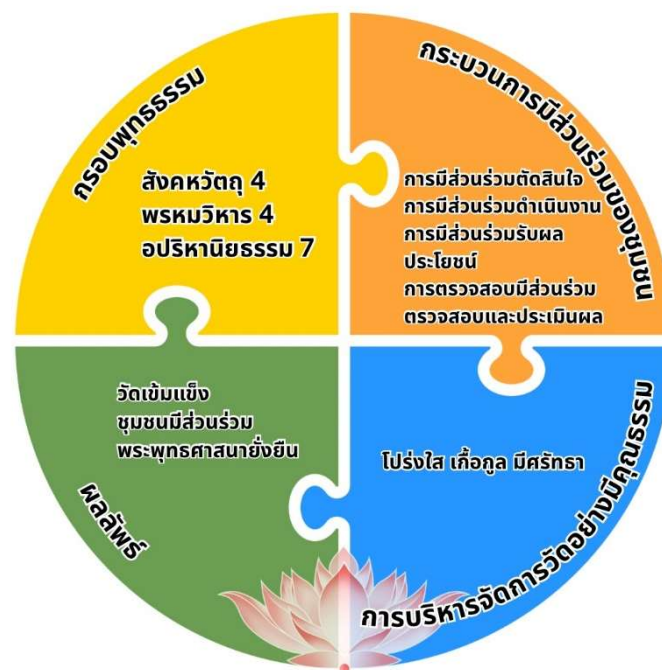
วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัดสิ่งสุทธาวาส ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนยังอยู่ในระดับน้อย โดยเฉพาะด้านการตัดสินใจ และการตรวจสอบและประเมินผล ดังนั้น แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมควรมุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการบริหารจัดการวัดมากขึ้น ทั้งใน ด้านการแสดงความคิดเห็น การร่วมตัดสินใจ และการติดตามผลการดำเนินงานของวัด ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ (พระครูวิศิษฐ์ สรการ และจักรพันธ์ ส่องแสง, 2563) ที่เสนอให้วัดสร้างกลไกการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างวัดและชุมชนอย่างยั่งยืนแนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับหลัก อปรีหานิยธรรม 7 ซึ่งเน้นการประชุมปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอ การรับฟังความคิดเห็นของหมู่คณะ และการเคารพมติร่วมกัน อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของความไม่เสื่อมขององค์กร รวมถึงสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารแนวพุทธของ (พระเทพเวที

(ประยูทธ์ ปยุตโต), 2542) ที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการด้วยคุณธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

สรุปองค์ความรู้

ผลการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ วัดสิ่งสุทธาวาส (วัดหลวงพ่อดน้อย) สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารจัดการวัดยังคงพึ่งพาการดำเนินงานของคณะสงฆ์เป็นหลัก ขณะที่บทบาทของประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับการเข้า ร่วมกิจกรรมและการรับผลประโยชน์ มากกว่าการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการตรวจสอบประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดที่กำหนดให้การมีส่วนร่วมของ ชุมชนเป็นกระบวนการตั้งแต่การตัดสินใจ การดำเนินงาน การสนับสนุน และการตรวจสอบ เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบพุทธธรรม พบว่าการมีส่วนร่วมที่ยังจำกัดสะท้อนถึงการนำหลักสังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 มาใช้ในเชิงโครงสร้างยังไม่ชัดเจน โดยเฉพาะด้านการสื่อสารการเปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็น และการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม ขณะเดียวกัน หลักอปริหานิยธรรม 7 ซึ่งให้เห็นถึงความจำเป็นของการจัดให้มีการปรึกษาหารือร่วมกันอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใส ความไว้วางใจ และความสามัคคีระหว่างวัดกับชุมชน

ดังนั้น การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้สอดคล้องกับบริบท สังคมปัจจุบัน ควรมุ่งเน้นการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ชัดเจนและต่อเนื่อง บนพื้นฐานของพุทธธรรม เพื่อให้วัดสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางศาสนาและชุมชนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากภาพสามารถอธิบายได้ในลักษณะของโมเดลการบริหารจัดการวัดโดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนบนฐานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงระหว่างมิติด้านคุณธรรม กระบวนการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการ และผลลัพธ์เชิงสังคมอย่างเป็นระบบ ในมิติแรก คือ กรอบคุณธรรม ซึ่งทำหน้าที่เป็นฐานคิดสำคัญของโมเดล โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 และอปริหานิยธรรม 7 เป็นแนวทางในการกำหนดพฤติกรรมและการปฏิบัติของบุคคลในองค์กรและชุมชน หลักธรรมดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตา ความเสมอภาค และการอยู่ร่วมกันอย่างมีเหตุผล อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อต่อการสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจในสังคม

มิติที่สอง คือ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการวัด โดยครอบคลุมการมีส่วนร่วมใน 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการตรวจสอบและประเมินผล กระบวนการดังกล่าวสะท้อนถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการบริหารจัดการอย่างแท้จริง ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมและความรับผิดชอบต่อองค์กรและชุมชน

มิติที่สาม คือ การบริหารจัดการวัด ซึ่งเป็นผลจากการบูรณาการระหว่างหลักธรรมและการมีส่วนร่วม โดยเน้นคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ ความโปร่งใส ความเกื้อกูล และการสร้างศรัทธา การบริหารจัดการในลักษณะดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของวัดเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธาจากประชาชนในชุมชน ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการพัฒนาองค์กรทางศาสนา

มิติสุดท้าย คือ ผลลัพธ์ (Outcomes) ที่เกิดจากการดำเนินงานตามโมเดลดังกล่าว ได้แก่ การเกิดวัดที่มีความเข้มแข็ง ชุมชนที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาในระยะยาว ผลลัพธ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลขององค์ประกอบทั้งสามมิติข้างต้น ซึ่งทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

องค์ความรู้จากภาพนี้แสดงให้เห็นว่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นฐานในการพัฒนา กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน จะนำไปสู่การบริหารจัดการวัดที่มีคุณภาพ โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของวัดและชุมชน ตลอดจนความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาในสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดสิ่งสู่สุทธาวาส (วัดหลวงพ่อดน้อย) ภายใต้กรอบพุทธธรรม ตำบลบ้านแปง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยได้กำหนดข้อเสนอแนะไว้เพื่อเป็นประโยชน์ในงานวิจัยซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจของวัด
- 2) ควรกำหนดนโยบายด้านความโปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูลการบริหารจัดการวัด

3) ควรกำหนดนโยบายพัฒนาศักยภาพประชาชนด้านการมีส่วนร่วมและคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) ควรจัดเวทีประชาคมเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ
- 2) ควรเผยแพร่ข้อมูลรายรับ-รายจ่ายและกิจกรรมของวัดผ่านช่องทางที่เข้าถึงง่าย
- 3) ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัด: การวิจัยเชิงคุณภาพ
- 2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดในหลายพื้นที่
- 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการวัดในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

กฤติกา ชนะกุล, และ นฤมล เจริญใจ. (2564). การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 6(4), 173-176.

พระเฉลิมวุฒิ จิตตสโร. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพะไล อำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 1(2), 31-33.

พระครูวิศิษฐ์สรการ(จักพันธ์ ขนตยาโคโม), และ จักรพันธ์ ส่องแสง. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 1. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 16(1), 135-142.

รัฐกร จงรักษ์, และ บุญเหลือ บุปผามาลา. (2568). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวัดหลวง อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 8(1), 399-405.

สมบัติ นามบุรี. (2562). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 2(1), 183-184.

สำนักงานเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (ม.ป.ป.). *ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลบ้านแป้ง*. ayutthaya.doae.go.th.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2566). *ข้อมูลวัดและพระทั่วประเทศ*. <https://bit.ly/3Joi860>.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). *ธรรมานุญชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2542). *การบริหารแนวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *ธรรมาธิปไตยกับประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.